

# ЛИЧНОСНО УСМЕРЕНА НАСТАВА

---

И УВОДНЕ НАПОМЕНЕ И ПОДРШКА УЧЕНИКУ  
И ПЕДАГОШКА САРАДЊА И ШКОЛА ЖИВОТА  
Ш. А. АМОНАШВИЛИЈА И КОНТЕКСТНО УЧЕЊЕ  
А.А. ВЕРБИЦКОГ

## ***Уводне напомене***

Ову врсту наставе концептуално су разрадили руски дидактичари полазећи од дијалошке концепције културе коју су поставили Бахтин и Библер. Полазиште је идеја о универзалности дијалога као темеља људског сазнања. За разлику од традиционалне наставе у којој је основа објашњење, у личносно оријентисаној настави основне категорије су схватање и међусобно разумевање. Библер истиче да при објашњавању постоји само једно сазнање, један субјекат и монолог, а при разумевању постоје два субјекта, два сазнања и међусобно разумевање, дијалог. Објашњење увек долази „одозго“ као поука, а разумевање је сарадња једнаких. Наставникова улога није да контролише ученике него да им помогне да управљају својим развојем кроз стваралачки и истраживачки рад.

Руски аутори истичу (Кукушин, на пример) да је личносно оријентисана настава оличење хуманистичке филозофије, психологије и педагогије. У центру пажње је уникатна целовита личност детета која стреми ка максималној реализацији својих потенцијала (самоактуелизацији), отворена за опажање новог искуства и способна за свестан и одговоран избор у разноврсним животним ситуацијама. Ове

поставке, то се лако препознаје, су рефлексии концепције Карла Роџерса који се залагао за право појединца на сопствену индивидуалност и развој и који каже да је самооства-ривање (самоактуелизација) крајњи циљ свакога човека. Сваком појединцу треба помоћи толико да он сам себи може помоћи. Роџерс се залаже за самоодређивање (сваки појединац може боље спознати себе него што га други могу сагледати и протумачити), а жестоко се противи споља наметнутој контроли. Сваки појединац је космос за себе, он има сопствену реалност која је његово лично искуство коју други могу интуитивно наслутити, али не и до краја сазнати.

Изложено јасно казује да је један од главних извора личносно усмерене наставе феноменолошка концепција Карла Роџерса. Ако се иде уназад, лако ће се приметити да се у овој врсти наставе снажно осећају идеје Русоа. То и руски аутори сами истичу.

Терминолошки гледано, назив *личносно усмерена настава* није најсрећније изабран јер је свака настава усмерена ка личности ученика. У суштини, реч је о једној врсти индивидуалног приступа ученику у коме је он равноправан сарадник наставнику. У овој врсти наставе није најважније да ученик добро савлада наставни предмет него да „ослободи“ своје снаге за стваралаштво.

## **Подршка ученику**

Развој личности као основни циљ ове наставе треба да се остварује кроз подршку ученику. Треба пронаћи такве методе и поступке који ће одговарати сваком појединцу да израста као личност. Атмосфера за индивидуални развој се може постићи ако наставник а) има апсолутно поверење у ученике, б) циљеве и задатке поставља сваком ученику појединачно, в) помаже сваком ученику, г) осећа и прихвата

расположење групе и сарађује са њом, д) отворено изражава шта осећа и ђ) уживљава се у осећања сваког појединца.

Личносно усмерена настава има дијалогски карактер, реализује се кроз стваралачке акције, даје ученику довољно простора да сам бира индивидуални развој, садржаје и стваралачки се испољава и кроз то развија своју личност. То наставник постиже пажњом, благонаклоним односом према ученицима, поверењем у њих, увлачењем ученика у планирање рада, стварањем педагошких ситуација за сарадничко учење, коришћењем акционих садржаја, игара, драмских приказа, стваралачких радова, дијалогом. За успешну подршку ученицима потребно је да се дијагностикује и ниво знања, да се откривају лични проблеми ученика, а да се подршка усклади са психофизичким одликама деце. Стварањем ситуација за самоостваривање личности много ће се помоћи ученицима у њиховом развоју.

## ***Педагошка сарадња***

Сарадња је, уз подршку, најбитнија компонента личносно усмерене наставе, а њен циљ је да се пређе са педагогије захтева на педагогију односа, индивидуални приступ сваком ученику и постизање јединства учења и васпитања. Та сарадња треба да се заснива на хуманистичком приступу, на комплексном биолошком и социопсихолошком развоју, на етапном асоцијативнорефлексном усвајању знања, на хуманистичким општеобразовним садржајима, на групном раду у коме је учење диференцирано и индивидуализовано, на сарадњи и раду који се претежно заснива на проблемско-истраживачком приступу, стваралачкој активности, дијалозима и играма.

Личносни приступ ученику се заснива на следећим идејама:

- усмерености васпитно-образовног процеса ка појединцу;

- хуманизацији и демократизацији односа у педагошком процесу;
- напуштању принуде као начина који спутава ученикову личност;
- комплекснијем тумачењу индивидуалног прилаза ученику;
- помагању ученицима да формирају свесну и позитивну, али и самокритичну слику о себи.

Садржај наставе се посматра као средство за развој личности, а не као сврха за себе. Настава се заснива на општим садржајима који треба да подстакну мисаону активност ученика, а у раду се примењује позитивна стимулација

Васпитни ефекти у овој врсти наставе треба да се постигну трансформацијом школе знања у школу васпитања, самоостваривањем личности ученика, тежњом ка општељудским вредностима, развојем стваралачких способности ученика, постављањем амбициозних циљева. Садржаји треба да буду подређени овим циљевима.

Неопходан услов за успех је педагогизација окружења под којом се подразумева да и породица и комплетно социјално окружење буду важан чинилац у формирању личности ученика. Школа и окружење треба да буду спрегнути јединственим циљем.

## **Школа живота Ш. А. Амонашвилија**

Посебну варијанту личносно усмерене наставе осмислио је и разрадио Ш. А. Амонашвили. Назвао ју је *школа живота*, а заснована је на педагогији сарадње. Циљеви су: развој племените личности реализацијом ученикових потенцијала, развој сазнајних способности ученика, стварање услова за потпуније стицање знања. Самоваспитање је идеал васпитања. Све основне поставке личносно усмерене наставе усвојио је и у своју концепцију наставе унео Амонашвили. Он полази од тога да дете у себи носи животну мисију којој треба да служи, да као творевина природе и космоса носи у себи моћ и безграничност, да тежи, развоју, одрастању и слободи.

Настава треба да оспособи ученика за: логично читање, писмено и усмено изражавање, да му развије језичко осећање, подстакне математичку имагинацију, оспособи га да схвати сложеније математичке појмове, да упутити и помогне му да учи страни језик, обучи га да игра шах, да васпита у њему храброст и издржљивост, смисао за комуникацију, да га васпитава да ужива у лепоти окружења.

Све наведено треба да се постигне: а) топлим и хуманим приступом деци, а циљеви су дечја срећа, слобода избора, радост сазнавања; б) индивидуалним приступом и проучавањем личности, педагогијом успеха што доприноси развоју способности; в) вештом комуникацијом прожетом узајамношћу, погодним питањима, романтичном атмосфером; г) сарадњом са породицом, д) оспособљавањем за логично читање, за богат усмени и писани израз.

Амонашвили се залаже не за бројчану оцену него за процењивање квалитета учениковога рада при чему мисли на одлике његове активности, на самоанализу и самопроцењивање.

## **Контекстно учење А. А. Вербицког**

И познати психолог А. А. Вербицки има своју варијанту личносно усмерене наставе. Он сматра да акценат у наставном процесу треба преместити са наставниковог излагања на учениково учење. У сарадњи наставник – ученик и ученик – ученик неопходни су разумевање, отвореност и поверење које ослобађа ученика, подстиче његову сазнајну активност и доприноси испољавању личносних одлика. Потребно је примењивати такве облике наставе који ће допринети формирању општих и посебних способности, социјалној адаптацији, формирању професионалних знања и навика.

Вербицки се залаже за наставу помоћу система знакова и контекста у којој се, читавим системом дидактичких облика, метода и средстава, моделује предметни и социјални миље будуће професионалне активности ученика или студента. Апстрактна знања као систем знакова су темељ такве наставе. Учење не сме да буде сврха сама за себе него треба да буде у функцији такве активности која води формирању професионалних и социјалних вредности будућег стручњака. У контекстној обуци, као и у традиционалној, садржаји се дају преко текстова (систем знакова) одакле се усвајају информације. Разлика је у томе што се информације дају у облику задатака и проблема који упућују на будућу професионалну активност.

Концепција коју је разрадио Вербицки намењена је првенствено школама за професионалну припрему, а остварује се кроз три основна облика рада: а) кроз академску наставу (предавања, семинари, самосталан рад), б) имитирање професионалне активности (радне игре, сценски прикази), в) кроз наставно-професионалну активност (научно-истраживачки рад, радна пракса, пројекти за дипломски испит). У облике рада, за које се залаже Вербицки, спадају и неке прелазне активности као што су лабораторијска настава,

имитационо моделовање, анализа конкретних привредних ситуација, тумачење улога, специјални курсеви и семинари. Циљ је да сазнајна активност ученика и студената буде адекватна облицима професионалног рада за који се они припремају.

Битно је постићи и одговарајући социјални контекст у образовном раду да би се код ученика и студената формирале социјалне вештине, способност за заједнички рад и одлучивање. Инсистира се на целовитој професионалној припреми, повезивању теорије и праксе, јединству образовања и васпитања

Имитација професионалне активности остварује се кроз радне игре у којима се реконструише предметни и социјални садржај професионалне активности и моделује систем односа типичан за одређену врсту рада. Циљ је да се стекну сарадничке навике, усвоје вредносне оријентације неопходне стручњаку и осети значај властитог ЈА. Радна игра се конструише на принципима а) имитационог моделовања конкретних услова и динамике производње, б) играног моделовања садржаја и облика професионалне активности, в) заједничког рада, г) проблемског постављања садржаја. То значи да треба: имитирати део производног процеса (принцип под а), дати проблемске задатке засноване на конкретним производним ситуацијама који захтевају анализу, сагледавање проблема, тражење решења, доношење одлуке и практичну примену (принцип под б), у игри учествује неколико учесника који међусобно сарађују (принцип под в), сваки учесник у разговору са другим члановима групе износи своје гледиште (принцип под г).

Радна игра је регулисана правилима којих не сме бити превише и која обезбеђују реконструкцију реалног и играног контекста. Саставни део правила су упутства за играче и начин оцењивања. Време за реферисање и за учешће у расправи је ограничено, а референти су обавезни да одговарају на питања учесника.

## **ПРИМЕР ЗА ПРАКСУ:**

Обрада бајке Мачак у чизмама (Браћа Грим) у трећем  
разреду основне школе

Ученицима задати да прочитају бајку и дати им питања о којима треба да размисле и потруде са да на њих одговоре. У читанци Вука Милатовића дата су нека подстицајна питања која би требало допунити новим како би се што више усмерило ученичко размишљање. Бајку треба обрадити у виду драмског приказа. Један ученик који добро чита биће наратор, други најмлађи воденичарев син, трећи је мачак, четврти је стражар, пети је цар, шести је чаробњак, а сви остали су косиоци, дрвосече, једна ученица је принцеза. Сваки ученик треба да има неки посебан задатак. Питања и задаци могу бити следећа: Шта мислиш о подели воденичареве имовине? У каквој се ситуацији нашао најмлађи воденичарев син? Какве особине има мачак? Који су догађаји у овој бајци чудни и невероватни? Издвој догађаје који могу бити стварни. Шта мислиш о исходу бајке? На основу овога текста закључи које су основне одлике бајке. Илуструј најужбудљивије сцене из бајке. Измисли и напиши кратку бајку у којој си ти главни јунак.